

Rudolf Höss

Veliteľ Auschwitzu

S úvodom od Prima Leviho

Rudolf Höss

Velitel' Auschwitzu

S úvodom od Prima Leviho

Poznámka vydavateľstva¹

Autobiografiu Rudolfa Hössa po prvýkrát vydalo vydavateľstvo Wadawnictwo Prawnicze so sídlom vo Varšave v poľskom jazyku v roku 1951 pod názvom *Wspomnienia*. Nemecký text publikovalo Deutsche Verlags-Anstalt v roku 1958 ako *Kommandant in Auschwitz*. Anglický preklad vznikol z tejto edície.

Zisky z anglického vydania plynú *Comité International d'Auschwitz*, charitatívnej organizácii. Táto vznikla na pomoc obetiam, ktoré prežili tábor v Auschwitz; ide o lútostivo malý zlomok všetkých tých, ktorí prekročili jeho bránu.

¹ Pozn. prekl. – vydavateľstvo Weidenfeld & Nicolson. Túto publikáciu vydalo po prvý raz už v roku 1959 a najnovšiu reedíciu v roku 2000. Slovenský preklad bol realizovaný práve z uvedenej reedície.

Rudolf Höss
VELITEL AUSCHWITZU

Copyright © 1951 Wydawnictwo Prawnicze, Varšava
Úvod Prima Leviho © 1985 Giulio Einaudi Editore,
S.p.A., Turín, Taliansko. Všetky práva vyhradené.

Prvé vydanie
Slovak edition © Citadella, 2020
Preklad © Jana Schreiberová
Redigovanie a korektúry: Eva Poláková
Obálka a grafická úprava: Citadella

Vydalo vydavateľstvo Citadella v roku 2020
ISBN 978-80-8182-152-3

Velitel' Auschwitzu

Autobiografia Rudolfa Hössa

Do anglického jazyka preložila
Constantine FitzGibbonová

Úvod napísal
Primo Levi
Preložil ho Joachim Neugroschel

Citadella

OBSAH

Zoznam obrazových príloh	7
Poznámka prekladateľa	9
Úvod	15
AUTOBIOGRAFIA	27
Dodatky:	
I Konečné riešenie židovskej otázky v koncentračnom tábore Auschwitz	179
II Moje stretnutia s Himmlerom	199
III SS Obersturmbannführer Adolf Eichmann	213
IV SS Gruppenführer a policajný generálporučík Müller	219
V SS Obergruppenführer Oswald Pohl	225
VI SS Standartenführer Gerhard Maurer	233
VII SS Gruppenführer Globočnik	239
VIII SS Obergruppenführer Theodor Eicke	245
IX SS Gruppenführer Richard Glücks	255
Menný register	261

OBRAZOVÁ PRÍLOHA

- 1 Príchod transportu.
- 2 Ľudia po príchode čakajú na selekcie.
- 3 Lekár SS sleduje väzňov a posudzuje ich schopnosť pracovať.
- 4 Ženy a deti, ktoré sú označené za práceneschopné, posielajú na jednu stranu.
- 5 Starí muži, ktorí neprešli selekciou.
- 6 Ženy a deti čakajú na ďalšie rozkazy, ktoré často prichádzali s veľkým časovým odstupom.
- 7 Ženy a deti kráčajú popri ceste po tom, ako dostali rozkaz pokračovať smerom k „sprchám“.
- 8 Muži, ktorí prešli selekciami, čakajú na vstup do tábora ako väzni.
- 9 Vstup do tábora.
- 10 Väzenkyniam vzali všetko oblečenie, oholili im hlavy a dali väzenské rovnošaty: ich väzenské číslo im vytetovali na ľavú ruku.
- 11 Najnovšie väzenkyne vchádzajú do tábora.
- 12 Mužskí väzni po tom, čo dostali väzenské rovnošaty.
- 13 Vo vnútri tábora.

Poznámka prekladateľa²

Táto autobiografia bola napísaná v poľskom väzení a za nasledujúce fakty, ktoré sa týkajú Hössa, a samotné spísanie autobiografie vďačím najmä Dr. Martinovi Broszatovi. Práve on napísal úvod k nemeckej edícii.³

Britská vojenská polícia zatkla Hössa 11. marca 1946 neďaleko Flensburgu v Šlezvicko-Holštajnsku. Vypočúvali ho 13. a 14. marca. Ešte v tom istom mesiaci ho Briti vydali Američanom, ktorí ho vzali do Norimbergu, kde bol opäť vypočúvaný (v apríli) v súvislosti s Kaltenbrunnerovým procesom, tzv. „Pohlovým procesom“, a „procesom s IG Farben“.⁴ V období medzi 9. a 16. aprílom absolvoval niekoľko rozhovorov s americkým väzenským psychiatrom Dr. Gilbertom.⁵ 25. mája 1946 ho vydali poľským autoritám a presunuli do Krakova, neskôr do Varšavy, aby tu vyčkal na proces. Ten začal až v marci nasledujúceho roka. Odsúdili ho na smrť a popravili v apríli 1947.

Čo Höss napísal za mrežami – väčšinu z toho sme preložili a podávame v tejto publikácii – je zhrnuté v dvoch častiach. Prvá je jeho autobiografia, ktorá je v knihe na stranách 27 až 177 a ktorú tu podávame úplnú (z čitateľného textu). Bola napísaná v januári a februári 1947, čiže až po tom, čo prebehli predbežné vypočúvania, ale pred tým, než si zločinec sadol pred

² Pozn. prekl. – táto poznámka je z anglickej edície, t.j. od prekladateľky C. Fitz Gibbonovej.

³ *Kommandant in Auschwitz*, Deutsche Verlags-Anstalt, 1958.

⁴ Relevantné spisy sú IMG XXXIII, Doct. PS-3868; IMG XI, S.438 et seqq; Nuremberg Doct. NI-035/037; a Nuremberg Doct. NI-039/041.

⁵ G. M. Gilbert, *Nuremberg Diary*, New York, 1947.

súd. Zvyšok tejto knihy je vo forme dodatkov – napísané boli v súvislosti so spomínanými predbežnými vypočúvaniami alebo ďalšími výsluchmi, ktoré simultánne prebiehali pod vedením Dr. Jana Sehna, vyšetrojúceho sudcu. Publikovanie týchto dokumentov nie je naším prvoradým cieľom, a tak v tejto verzii autobiografie nie sú všetky zreprodukované.⁶ Denník je písaný rukou a dôkladné porovnanie s inými vlastnoručne písanými dokumentmi (napísal ich pred i po svojom zatknutí), ktorých autorom je s určitosťou Höss, zaručuje jeho hodnovernosť. Zvyšok dokumentov je z prevažnej väčšiny napísaný na stroji – niektoré z nich sú aj stenogramy –, ale interné dôkazové materiály preukázali aj ich hodnovernosť. Pôvodné dokumenty patria Vrchnému veliteľstvu pre výskum hitlerovských zločinov v Poľsku (*Główna Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce*), ale múzeum v Auschwitzu poskytlo fotokópie Dr. Broszatovi, ktorý overil ich autentickosť.

Časť týchto dokumentov bola prvýkrát publikovaná v roku 1951 v poľskom preklade a úvod k nim napísal renomovaný poľský kriminalista Dr. Stanislaw Batawie, ktorý sa s Hössom rozprával asi trinásťkrát v jeho krakovskom väzení. Bol to práve on, kto zločincovi navrhol, aby spísal svoju autobiografiu. Táto edícia obsahla celú autobiografiu a výber zo zvyšných dokumentov. Aj prvé úplné vydanie, ktoré zahŕňalo všetky texty a taktiež aj Hössove posledné listy manželke a deťom,⁷ bolo publikované v poľštine, a to v roku 1956. Úvod a ďalšie vysvetľujúce poznámky k tomuto vydaniu napísal Dr. Jan Sehn.⁸

Autobiografia a ostatné texty, ktoré k nej patria, sú v povedomí učenej verejnosti už dlhé roky – práve vďaka týmto poľským vydaniám – a citujú ich mnohí autori vo svojich knihách, kde sa venujú nacistickým zverstvám a súvisiacim témam.⁹ Avšak táto anglická edícia a zároveň edícia, ktorú s ňou simultánne vydali v Nemecku, sú prvé verzie tejto publikácie

⁶ Vynechané časti sú spomenuté v poznámkach pod čiarou.

⁷ V tejto publikácii vynechané.

⁸ Pozri tiež *Auschwitz-Birkenau*, Dr. Jan Sehn, Wydawnictwo Prawnicze, Varšava, 1957. Text je dostupný v anglickom, poľskom a nemeckom jazyku a považujem ho za najlepší krátky popis Auschwitzu, o ktorom viem.

⁹ Napríklad: *The Scourge of the Swastika*, Lord Russell of Liverpool, Cassell, 1954. [v českom jazyku vyšla pod názvom *Pod bičom hákového kríže* v roku 2017, vydalo ju nakladateľstvo Naše vojsko – pozn. prekl.]

vydané v inom ako poľskom jazyku. V nemeckej verzii je autobiografia rozdelená na kapitoly so samostatnými názvami; ale v anglickej verzii sme sa rozhodli nechať text v presne takej podobe, ako ju napísal Höss. Navyše, nemecká verzia nie je kompletná. Vynechali v nej napríklad incident týkajúci sa rumunského princa – pravdepodobne z dôvodu nevhodnosti pre citlivé povahy. V našej publikácii sme však neopomenuli nič – avšak, ak pôvodné rukopisy neboli miestami čitateľné, tieto miesta sme v texte náležite označili.

Prekladateľka by sa tiež rada poďakovala pánovi Andrewovi Foster-Melliarovi za jeho pomoc pri príprave prvej verzie tohto prekladu a za jeho užitočné pripomienky.

Úvod od Prima Leviho

Zvyčajne, keď súhlasíte s napísaním úvodu do knihy, spravíte tak, pretože vás dané dielo zaujme – kniha je čitateľná, má vysokú literárnu hodnotu a vy máte radi, alebo aspoň obdivujete autora. Táto publikácia je však absolútnym opakom. Je plná zla. A toto zlo je prerozprávané s desivým stupňom povýšeneckej hlúposti; nemá žiadnu literárnu hodnotu a samotné jej čítanie je utrpením. Nehovoriac o tom, že hoci sa autor snaží obhajovať, javí sa takým, akým naozaj je: nechutný, hlúpy, arogantný, nudne a donekonečna tárajúci podliak, ktorý sa nehanbí miestami tvrdiť nehanebné lži. Napriek tomu však táto autobiografia veliteľa Auschwitzu patrí medzi tie najpoučnejšie, aké boli kedy publikované – pretože veľmi výstižne opisuje sled ľudského života, ktorý je svojím spôsobom vzorový. Ak by vyrastal v inom prostredí, Rudolf Höss by pravdepodobne skončil ako nejaký nenápadný funkcionár, ktorý by len zanietene lipol na disciplíne a do bodky plnil rozkazy – nanajvýš by z neho bol karierista s nevelkými ambíciami. Namiesto toho sa však – postupne, krok za krokom – etabloval ako jeden z najslávnejších zločincov v dejinách.

Nás, ktorí sme prežili nacistické koncentračné tábory, sa najmä mladí ľudia často pýtajú príznačné otázky: Kto boli tí ľudia „na opačnej strane“ a akí boli? Je naozaj možné, aby všetci do jedného boli zákerní, bez iskry humánnosti? Dôkladné zodpovedanie možno hľadať práve v Hössovej knihe, kde vidno ako jednoducho vie zlo nahradiť dobro, obklopiť ho a napokon úplne pohltiť ... ale dovoľí mu predsa len prežívať na drobných, gro-

teskných ostrovčekoch: v bežnom rodinnom živote, v láske k prírode, vo viktoriánskych morálnych hodnotách.

Autor je nevzdelaný a práve preto jeho knihu nemôžeme podozrievať z premysleného veľkolepého plánu o skreslenie histórie – jednoducho by toho nebol schopný. Stránky sršia prepracovanou, až mechanicky znejúcou nacistickou rétorikou, neškodnými i zákernými klamstvami, pokusmi o obhájenie sa, zveličovaním... Ale všetky sú natoľko neúprimné a transparentné, že i ten najnepripravenejší čitateľ ich všetky bez problémov okamžite odhalí – v texte vytŕčajú, sú ako päť na oko.

Ako celok je kniha pomerne pravdivá: je to autobiografia muža, ktorý nebol príšerou a ktorý sa ňou ani nikdy nestal. Dokonca, ani keď bol na vrchole svojej kariéry v Auschwitzu a keď na jeho rozkaz vraždili tisícky nevinných ľudí každý deň. Čo tým myslím, je, že mu môžeme veriť, keď tvrdí, že nikdy nemal potešenie zo spôsobovania bolesti alebo zabíjania – nebol sadista a nebol satanista. Práve naopak – satanistické tendencie možno sledovať u jeho kolegu a priateľa Adolfa Eichmanna; avšak Eichmann bol oveľa inteligentnejší než Höss a nám neostáva nič iné, než predpokladať, že Höss uveril Eichmannovmu chválenkárstvu, čo už sú ale nepodložené dohady.

Rudolf Höss môže byť jedným z najhorších zločincov všetkých čias, ale samotný jeho charakter sa nevelmi líšil od povahy ostatných obyvateľov hociktorej krajiny danej doby. Jeho vina, ktorá nie je ukotvená v jeho génoch či nemeckom pôvode, vyplýva zo skutočnosti, že neodolal nátlaku násilného prostredia ešte pred tým, než sa Hitler chopil moci.

Ale aby som bol nestranný, musím tiež uznať, že mladý muž to mal už od začiatku ťažké. Jeho otec, obchodník, bol „fanatický katolík“ (ale tu si treba dávať pozor – v Hössovom ponímaní, tak ako celkovo v nacistickom, malo prídavné meno „fanatický“ len kladnú konotáciu). Otec chcel zo syna kňaza, no i napriek tomu ho podrobil striktnej, až militaristickej výchove a úplne odignoroval chlapcove záujmy a schopnosti. Syn tak pochopiteľne neprechovával veľa náklonnosti k rodičom a stal sa málovravným a introvertným. Osirel v mladom veku a čoskoro na to prešiel aj náboženskou krízou – a po prepuknutí Veľkej vojny nezaváhal. Jeho morálny kompas mieril len k jedinému súhvezdiu: Povinnosti, Vlasti, Bratstvu, Odvahe. Ako sedemnásťročný narukoval do armády. Odve-

lili ho na krutý iracký front. Zabíjal, bol zranený a cítil, že sa stal mužom – t. j. vojakom: obe slová totiž mali pre neho ten istý význam. Vojna bola tou najhoršou školou – všade, ale hlavne v porazenom a potupenom Nemecku. Napriek tomu sa Rudolf Höss nesnažil znovu integrovať do bežného spoločenského života. V hrozných podmienkach povojnového Nemecka sa pridala k jednej z Freikorps, dobrovoľníckych združení, ktoré sa stále upínali na spiatočnícke ciele. Po tom, čo sa zúčastnil pokusu o atentát na istého politika, odsúdili ho na desať rokov za mrežami. Život vo väzení bol náročný, ale jemu svedčal. Nebol rebelom, mal rád poriadok a disciplínu, dokonca sa kajal – bol vzorovým väzňom. Srdce mal na správnom mieste: dokázal prijať krutosť vojny, pretože ju nakázala Autorita, ale zo skutkov, za ktoré si odpykávali trest jeho spoluväzni, bol zhnusený – pretože boli len spontánnymi činmi. A to sa stalo aj vedúcim pravidlom v jeho živote – poriadok je nutný všade a vo všetkom; príkazy zhora musia existovať, sú samy osebe dobré, musia byť vykonané svedomito a bez spochybnenia; osobná iniciatíva je prípustná, len ak zefektívni vykonanie príkazu. Höss nahliadal na priateľstvo, náklonnosť a sex len s nedôverou – životom sa pretľkal sám.

Po tom, čo ho po šiestich rokoch omilostili, si našiel prácu v poľnohospodárskej komunite. Síce sa oženil, ale ako sa aj sám vyjadril, so ženou si nikdy neboli veľmi blízki – či už vtedy alebo neskôr, keď ju potreboval na svojej strane ešte viac. A práve v tomto bode života sa pred ním otvorili brány do pekla: pozvali ho, aby sa pridala k SS. Pozvanie prijal, lákala ho možnosť „vyšplhať sa po kariérom rebríčku“ a s tým „súvisiace finančné výhody“. A toto je tiež okamih, keď čitateľovi prvýkrát zaklame: „Prečítal som si pozvanie od [Heinricha] Himmlera, aby som sa pridala do služieb SS v koncentračných táboroch. Vôbec som netušil, čo sa v nich v skutočnosti deje. (...) Ich podstata bola pre mňa veľkou neznámou, nevedel som o nich.“ Veliteľ Höss, to myslíte vážne? Na takéto klamstvo sú potrebné väčšie schopnosti. Bol rok 1934. Hitler už bol pri moci a servítka si pred ústa nekládol. Slovné spojenie „koncentračný tábor“ už bolo rozšírené pod svojím novým významom – len zopár ľudí vedelo, čo sa v táboroch odohráva, ale všetci už poznali tieto miesta ako miesta nočných mŕ a hororov. Nehovoriac o tom, ako veľmi boli tieto znalosti rozšírené v kruhoch SS. Ich „podstata“ mala ďaleko od „veľkej neznámej“, chladnokrvne sa vy-

užívala v propagande režimu. „Neposlúchneš, pôjdeš do koncentračného tábora“ – táto veta sa stala takmer zaužívanou frárou.

Kariérny vzostup Rudolfa Hössa bol však vskutku rapídny. Využil svoje skúsenosti, ktoré nadobudol rokmi strávenými za mrežami. Jeho nadriadení, ktorí ho právom považovali za odborníka, ho napriek mnohým žiadostiam odmietali poslať späť na front. Obe formy služby boli rovnako cenné: nepriateľ je predsa všade. Či už pred hranicami alebo za nimi. Höss sa nemal prečo cítiť ukrivdene. Prijal to, a keď sa už mal stať väzenským dozorcom, stal sa tým najvzornejším, akým mohol byť. „Priznávam, že som si svoju prácu plnil svedomito a pozorne. Väzňov som neľutoval, bol som prísny a často neľútostný.“ Nikto nespochybňuje, že bol neľútostný, ale jeho tvrdenie, že za jeho „kamenným výrazom“ sa v skutočnosti skrývalo ubolené srdce, nie je len nehanebné, ale až detinsky pôsobiace klamstvo.

Napriek tomu však neklame, keď tvrdí, že dostať sa z nacistickej mašinérie po tom, čo v nej už raz bol, nebolo jednoduché. Určite by neriskoval priamo svoj život či rázne potrestanie, ale odísť zo svojej funkcie bez vysvetlenia by nemohol. Život v SS zahŕňal i namáhavú a intenzívnu „prevýchovu“, ktorá naplňovala ambície jej nových členov. Tí boli prevažne nevzdelaní a frustrovaní vyvrheli, ktorých ego prevýchovou len silnelo a nafukovalo sa. Uniforma bola elegantná, plat slušný, moc takmer neobmedzená, beztrestnosť zaručená. Dnes sú pánmi Nemecka a zajtra – ako tvrdila jedna z ich hymien – budú pánmi sveta.

Keď vypukla druhá svetová vojna, Rudolf Höss už zastával funkciu Schutzhaftlagerführera (hlavný veliteľ tábora ochrannej väzby) v Sachsenhausene, čo tiež nebola bezvýznamná pozícia. Ale zaslúžil si povýšenie. A tak, keď mu na jeho veľké prekvapenie a potešenie ponúkli pozíciu veliteľa nového tábora, prijal to. Tento tábor, ktorý bol ešte stále rozostavaný, sa nachádzal ďaleko od Nemecka pri poľskom mestečku Osvienčim (poľ. Oświęcim), alebo po nemecky Auschwitz.

Bol – ako sa sám bez irónie nazýva – odborník. A v tomto bode začína byť na jeho texte zrejmé, že je rozrušený: Hössa, ktorý sám text píše, už poľský tribunál odsúdil na smrť. A pretože tento rozsudok prišiel zvrchu, od autorít, prijíma ho. Ale to mu nebráni opísať svoj moment na výslni. Káže, poskytuje skutočnú štúdiu o plánovaní obytných priestorov, jeho znalosti

sa predsa nemôžu vytratiť, rovnako ako jeho poslanstvo nemôže zaniknúť. Poučuje nás, ako pripraviť, vybudovať a prevádzkovať koncentračný tábor tak, aby mohol fungovať *reibungslos* (bez zádrhelu), bez komplikácií, napriek neschopnosti podriadených a privretým očiam či vnútorným konfliktom nadriadených, ktorí mu posielali viac vlakov, než bolo možné zvládať... A čo sám veliteľ? No snaží sa, ako sa len dá. Na tomto mieste v rozprávaní sa z Hössa stáva akoby až heroická postava – požaduje uznanie čitateľa, jeho obdiv... a dokonca súcit. Bol veľmi schopný funkcionár, pracoval so zápalom, *svojmu* táboru obetoval všetko: svoje dni, svoje voľné večery, svoju náklonnosť rodine. Ale Inšpektorát mu nerozumel, neposielali mu žiadne zásoby – a tak jeho, vzorového úradníka, vtesnali medzi vrchnú a spodnú polovicu čeluste nadriadených, musel ísť sám osobne „ukradnúť naliehavo kus ostnatého drôtu“. (...) „Musel som riešiť vlastné problémy!“

Menej presvedčivo však znie, keď sa pasuje za znalca života v tábore. S oprávneným znechutením sa útrpne sťažuje na roztržky medzi väzňami. Háved! Nepoznajú ani úctu, ani solidaritu, najdôležitejšie cnosti nemeckého národa. Ale o pár riadkov neskôr už pripúšťa, že „dané roztržky podnietil veliteľ tábora“, t. j. Rudolf Höss. Povýšenecky a odborným spôsobom popisuje rôzne kategórie väzňov – a pri tomto popise mieša svoje spiatočnicke predsudky s do neba volajúcou pokryteckou kajúcnosťou. Politickí väzni boli lepší než bežní kriminálnici, Rómovia („väzni, ktorých som mal najradšej“) boli lepší než homosexuáli, ruskí vojnoví zajatci boli zvery a Židov nikdy nemal rád.

Keď v texte spomína Židov, nad jeho názormi musí čitateľ okamžite spozornieť. Hössom nezmieta žiaden vnútorný konflikt, jeho nacistická prevýchova sa nikdy nedostáva do rozporu s novou a poľudštenou verziou sveta. Jednoducho povedané – Höss nič nepochopil, neprekonal svoju minulosť, nepoučil sa. Keď tvrdí (a to robí dosť často): „Teraz si už uvedomujem (...) Teraz už rozumiem (...)“ – nehanebne klame, presne ako dnešní politici, ktorí sa „kajajú“ a ktorí svoju ľútosť prejavujú len slovami ale žiadnymi skutkami. Ale prečo klame? Možno sa snaží zanechať o sebe lepší dojem, alebo len poslúcha sudcov, svojich nových „nadriadených“, ktorí mu vyvrátili jeho staré názory a nahradili ich novými, tými „správnymi“.

Pri téme Židov je vidieť, ako veľmi Goebbelsova propaganda zasiahla celé Nemecko a aké ťažké je odstrániť jej následky – dokonca aj z takých